

БИРЛАМЧИ ЖИГАР САРАТОНИНИНГ ХОРАЗМ ВИЛОЯТИДА ТАРҚАЛГАНЛИК ТЕНДЕНЦИЯСИНИ КУЗАТИШ ВА ТАХЛИЛИ

Юсупов Ш.Э.

Урганч Давлат тиббиёт институти

Охирги йилларда нафакат дунёда балки Ўзбекистонда ҳам жигарнинг ёмон сифатли ўсмалар билан касалланиш ҳолатлари геометрик прогресс тарзда ўсиб бормокда. Улар орасида жигарнинг гепатоцеллюляр раки барча жигар ўсмаларининг 75 дан 90% гачасини ташкил қилади.

Олинган сунгги статистик маълумотларга кўра, жигарнинг гепатоцеллюляр раки жинслар тафовутида эркакларда барча ёмон сифатли ўсмалар орасида 5чи ўринни эгаллайди, ҳамда барча ривожланган мамлакатларда у 8чи ўринни, пастроқ ривожланган давлатларда эса 3чи ўринни эгаллайди. Аёллар орасида жигарнинг гепатоцеллюляр раки мос равишда 8-, 16- ва 6-ўринларда қайд этилган.

Айрим текширувчи ва олимлар циррозни рак олди ҳолат деб ҳисоблайдилар, уларнинг фикрига кура, тугунли гиперплазия ҳар доим ракка айланади. Бу фикрнинг исботи сифатида жигардаги гепатоцеллюляр саратони касалликларининг тахминан 80%и жигар циррози асосан гепатитдан кейинги ёки алкоғолли цирроз билан боғлиқ дея такидлайдилар. Бошқа муаллифларнинг кузатув маълумотларига кўра, ҳар йили жигар циррози билан касалланиш 2–5% гача ошиб бормокда.

Олиб борилган текширувлар натижасига кўра, жигардаги метастазлар онкологик беморларда 20%дан 70%гача аниқланади. Жигар гепатоцеллюляр саратони ва В ҳамда С гепатит вируслари ўртасидаги патогенетик боғланишни ўрганишда маълум ютуқларга эришилган. Жигардаги гепатоцеллюляр саратони ва сурункали гепатит, жумладан гепатит вируслари билан боғлиқ бўлган ҳолатларда клиник-молекуляр ўзаро алоқалар аниқланган, бироқ ушбу

механизмлар хали ҳануз тўлиқ қандай тартибда ва қай тарзда амалга оширилиши мавҳумлигича қолмоқда.

Тадқиқот мақсади жигарнинг бирламчи раки ва ёмон сифатли ўсмалар метастазларининг Хоразм вилоятида тарқалиш хусусиятларини ўрганишдан иборат бўлди.

Тадқиқот учун Хоразм вилоятининг барча туман ва шаҳарлари бўйича 18 ёшдан 90 ёшгача бўлган аҳолида қайд этилган бирламчи жигар саратони ҳолатлари ёш гуруҳи ва жинси бўйича таҳлил қилинди.

Таҳлил натижалари шунақа тенденцияни кўрсатмоқда: Урганч тумани 15 та ҳолат (20.2%) билан БЖР ҳолатлари сони бўйича етакчи ўринни эгаллади. Кейинги ўринларда Урганч шаҳри (12 та), Хонқа (8 та), Гурлан ва Хазорасп (7 тадан) туманлари келади. Энг кам ҳолатлар Боғот, Тупроққалъа, Қўшқўпир ва Янгиариқ туманларида кузатилди. Ёш гуруҳлари кесимида эса асосий юклама 45–74 ёш орасидаги гуруҳларга тўғри келмоқда. Бу жигар ракиннинг яширин кечиши ва кеч аниқланиши билан боғлиқ бўлиши мумкин.

Тадқиқот натижасида олинган маълумотларга асосан жигарнинг бирламчи саратони ҳолатлари юқори бўлган ҳудудлар аниқланишига имкон берди. Жигар саратонининг Хоразм вилояти ҳудудлари бўйича тарқалиш ҳолатининг таҳлили шуни кўрсатдики, энг кўп учраш ҳолати 60–74 ёшлар орасида кузатилган.

Келтирилган статистик маълумотлар шуни ифодамоқда: Урганч туманидаги жами ҳолатлар сони энг юқори эканлиги тасдиқланади (15 та). Ундан кейинги ўринларда Урганч шаҳри(12), Хонқа(8), Гурлан ва Хазорасп(7) туманлари турибди. Энг паст кўрсаткичлар эса Боғот, Қўшқўпир, Янгиариқ ва Тупроққалъа туманларида қайд этилган. Бу ҳудудларда экология ва инфраструктура муаммоларини ҳисобга олиш мақсадга мувофиқдир. Ёш гуруҳлари бўйича эса 45–59 ва 60–74 ёшдаги гуруҳларда жигар ракиннинг тарқалиши кескин юқорилиги кузатилди. Бу эса ёш ўтиши билан хавф омиллари жамланиши ва ҳасталикнинг аниқланиш эҳтимоли юқорилиги билан изоҳланади.

Ушбу тадқиқот жигар ракининг эпидемиологиясини чуқур ўрганиш ва аҳолидаги тарқалиш тенденцияларини сабаблари, чораларини аниқлашга ёрдам берди. Маълумотлар асосида келгусида профилактик чора-тадбирлар, скрининг дастурлари ва аҳолининг хабардорлигини ошириш бўйича стратегиялар ишлаб чиқиш мумкин. Жигар раки тарқалиши кўплаб омиллар, жумладан, гепатит вируслари, заҳарли моддалар таъсири, озиқ-овқат хавфсизлиги ва ичимлик сувининг сифати билан боғлиқ. Шунингдек, тиббий хизмат кўрсатиш даражаси ва аниқлаш методларининг самарадорлиги ҳам муҳим аҳамиятга эга.

Хулоса қилиб, Хоразм вилоятида бирламчи жигар ракининг тарқалиши ўзига хос хусусиятларга эга бўлиб, айрим туманларда юқори учраш ҳолатлари кузатилмоқда. Бу ҳолат жойларда скрининг текширувларини кучайтириш, гепатитга қарши вакцинация ва аҳолининг санитар-маърифий билимини ошириш зарурлигини кўрсатади.